EUROPEAN CENTRE
FOR MINORITY
ISSUES KOSOVO

Proces repatrijacije na Kosovu

Institucionalna organizacija, pravni okvir, naučene lekcije i preostali izazovi

Podržano od :

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS OF FINLAND

Rad ka stabilnom multi-etničkom Kosovu

Autor: Laia Pau Romaní
Urednik : Jérémie Zeitoun
Preveli : Gjergj Filipaj, Biljana Ivančević
Korektura : Paul Hickey, Besnik Kabashi, Ann Madsen, Arben Osmani

ECMI Kosovo
ECMI Kosovo je glavna nevladina organizacija koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, sa dalekosežnim ciljem da razvije inkluzivne, reprezentativne, za zajednice osetljive institucije koje podržavaju stabilno, multietničko Kosovo.

ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju i sprovođenju relevantnog zakonodavstva, podržava institucionalizaciju organa vlasti koji se odnose na zajednice i unapređuje kapacitet aktera civilnog društva i vlasti, da se međusobno angažuju, na konstruktivan i održiv način.

www.ecmikosovo.org

info@ecmikosovo.org

Ul Nena Terezë br. 41, stan 29
10000 Priština, Kosovo
Tel. +381 (0)38 224 473

Ul.Čika Jovina br. 3, I sprat
38220 severna Mitrovica, Kosovo
Tel. +381 (0) 64 00 55 488 / +386 (0) 49 44 63 65

Autorska prava

© Evropski Centar za Pitanja Manjina (ECMI) Kosovo, decembar 2013. Sva prava zadržana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, sačuvan ili prenet u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog odobrenja od strane ECMI Kosovo.

Sadržaj

Lista Skraćenica 4

Sažetak 5

Uvod 7

1. Ciljevi i struktura 7
2. Konceptualni pristup 7
   - 2.1 Definisani povratak i vraćena lica 8
   - 2.2 Definisanje repatrijacije i vraćenih lica 8
3. Repatrijacija na Kosovu 10
   - 3.1 Istorijska kontekstualizacija 10
   - 3.2 Procenjen pregled 12

Poglavlje 1 - Okvir za Sprovođenje: Politički Instrumenti i Institucionalni Mehanizmi 16

1. Politički instrumenti 16
   - 1.1 Strategija za reintegracju vraćenih lica 17
   - 1.2 Akcioni Plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica 18
   - 1.3 Pravilnik za reintegraciju vraćenih lica i upravljanje programom reintegracije 19
2. Institucionalni mehanizmi 22
   - 2.1 Institucije na centralnom nivou 22
   - 2.2 Institucije na opštinskom nivou 27

Poglavlje 2 – Ocena Okvira za Realizaciju Reintegracije Vraćenih Lica : Problem Sprovođenja i Srodni Faktori 30

1. Nedostatak svesti 30
2. Nedostatak transparentnosti i nedovoljne koordinacije i saradnje među institucijama 32
3. Neredovno prikupljanje podataka i korodinacija 33
4. Neefikasna ili kasna identifikacija prioritetnih potreba 34
5. Malobrojne inicijative za pomoć 34
   - 5.1. Upis u matične knjige 34
   - 5.2. Obrazovanje 35
   - 5.3. Zdravstvo 35
   - 5.4. Zapošljavanje i socijalna zaštita 35
   - 5.5. Smeštaj 36

Zaključci 37

Bibliografija 38

Lista Skraćenica

SE	Savet Evrope
ODMA	Odeljenje za državljanstvo, migracije i azil
EK	Evropska Komisija
EU	Evropska Unija
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
MZP	Ministarstvo za zajednice i povratak
OKZ	Opštinske kancelarija za zapošljavanje
MŽSPP	Ministarstvo za životnu sredinu u prostorno planiranje
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MF	Ministarstvo finansija
MZ	Ministarstvo zdravlja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MALS	Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave
MRSZ	Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu
OKZP	Opštinska kancelarija za zajednice i povratak
NATO	Organizacija Severno-atlantskog ugovora/Severnoatlantski savez
OEBS	**O**rganizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
KR	Kancelarija za **r**eintegraciju
UNDP	Program Ujedinjenih Nacija za razvoj
UNHCR	Agencija za izbeglice Ujedinjenih Nacija
UNMIK	Privremena misija Ujedinjenih Nacija na Kosovu
CSO	Centri za stručnu obuku

Sažetak

Ovaj izveštaj dokumentuje proces repatrijacije i reintegracije na Kosovu. To obuhvata dobrovoljnu, prisilnu, pomognutu i spontanu repatrijaciju. Tokom 1990-ih, mnogi su pobegli zbog rata u Jugoslaviji, a od kosovske nezavisnosti 2008. godine, različite zemlje koje su ih primile, tražile su da se izbeglice i tražioci azila vrate. **Tako je potreban stručan okvir za praćenje procesa repatrijacije.** Nažalost, proces repatrijacije je manjkav, a mnogi su se vratili u nezadovoljavajuće uslove. Proces reintegracije na Kosovu se sastoji od sledeće tri faze: **readmisije**, **prijema** i same **reintegracije**. Vraćena lica često ne znaju za usluge koje su im dodeljene, zbog nedostatka znanja o procesu. Od 2012. godine, preduzeti su koraci da se podigne svest; međutim, pitanje i dalje postoji i na lokalnom i centralnom nivou. Ograničena komunikacija među različitim entitetima takođe inhibira proces, smanjujući svest i ograničavajući znanje zaposlenih.

Na primer, postoji ograničena svest o procesu repatrijacije, kao i nedostatak političke želje da promoviše promene. Nedostatak transparentnosti i koordinacije, zajedno sa ograničenim ponudama pomoći, takođe predstavljaju problem. Repatrirana lica se često, po povratku, suočavaju sa teškoćama. Oni koji su živeli u inostranstvu na duži vremenski period mogu da se suoče sa **jezičkim barijerama, imovinskim pitanjima, ekonomskim problemima i pitanjima kulturnog identiteta**. Dakle, neophodno je da se projektuje jasan i koncizan sistem i da se informacije adekvatno šire. Pitanja koja muče proces repatrijacije su od posebnog značaja za pripadnike manjinskih zajednica i drugih ugroženih i marginalizovanih grupa.

Ovaj izveštaj se bavi institucijama u okviru vlade koje pomažu oko povratka na lokalnom i centralnom nivou, kao i usvojenim političkim instrumentima kao što su Strategija za reintegraciju repatriranih lica, Akcioni plan za sprovođenje Strategije za reintegraciju repatriranih lica i Uredba o upravljanju programom. Štaviše, izveštaj analizira upravljanje programom za reintegraciju koji je usvojen 2013. godine koji objašnjava prava, mogućnosti i procedure koje se pružaju vraćenim licima, prema zakonodavstvu Kosova, uključujući i mere pomoći koje se odnose na zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje i stanovanje.

Uprkos napretku koji je ostvaren, i dalje je neophodno uraditi značajan posao kako bi se osiguralo da vraćena lica imaju pristup obezbeđenim uslugama. Ovaj izveštaj ima za cilj da posluži kao instrument da se razjasni proces repatrijacije na Kosovo, usluge koje se pružaju vraćenim licima i odgovornosti koje ima vlada.

ECMI Kosovo je doneo sledeće zaključke iz svog istraživanja i želeo bi da formuliše preporuke. **Nestabilan regulatorni okvir** je kritikovan, međutim, očekuje se da se novi instrumenti realizuju na ozbiljan način kako bi obezbedili efikasniji proces i bolji uticaj na korisnike. **Ograničen kapacitet vlasti** je takođe uticao na sprovođenje. Na primer, nijedna opština, do sada, nije sprovela formalnu procenu ili izradila program, strategiju ili aktivnost sa namerom da sprovede mere političkog okvira na opštinskom nivou. To je, u velikoj meri, rezultat nejasne podele nadležnosti između centralne i lokalne vlasti.

Još jedan faktor koji ometa okvir je da mnogi imaju prilično velika očekivanja pre repatrijacije, što ih čini razočaranima u standard sa kojima se suočavaju po povratku. Da bi se to poboljšalo, **važno je obezbediti smernice i instrukcije na svim nivoima** u cilju postizanja boljeg poznavanja okvirnog sadržaja među institucijama, tako da su u stanju da šalju tačne informacije. To će na kraju poboljšati raspoloživu pomoć i podizanje svesti među onima koji imaju pristup sistemu.Štaviše, to će učiniti usluge i procedure pristupačnijim i razumljivijim za sve.

Trenutno, ne postoji veza između MUP-a, zaduženog za povratak, i drugih sistema kao što je MZP zaduženo za povratak. Kroz komunikaciju, oni će moći da razmenjuju koncepte za dobre prakse, povećanjem stručnosti i efikasnosti. Osim toga, povećana transparentnost i razmena informacija između lokalnih i centralnih nivoa je imperativ za promovisanje efikasnosti. Nekoliko ključnih pitanja ostaju briga za povratnike. Na primer, upis u matične knjige i izdavanje dokumenata može biti problematično za povratnike. Pored toga, stopa napuštanja škole i segregacija među decom povratnicima je izuzetno visoka, pokazujući vitalnu potrebu za povišenom svesti o situaciji. **Snažno se preporučuje da vlada izradi projekte za generisanje prihoda u korist održive reintegracije**, u nadi da se poboljša proces repatrijacije i poveća efikasnost. Kroz veću transparentnost, saradnju i svesnost, proces repatrijacije može da postane efikasniji.

Uvod

1. Ciljevi i struktura

Ovaj izveštaj dokumentuje repatrijaciju i proces reintegracije na Kosovu. Ovo uključuje dobrovoljnu, prisilnu, pomognutu i spontanu repatrijaciju. Tokom 1990-ih, mnogi su pobegli od jugoslovenskih ratova a posle nezavisnosti Kosova u 2008, razne zemlje domaćini su tražile da izbeglice i azilanti budu vraćeni.

Ovaj izveštaj se bavi institucijama u okviru vlade koje pomažu oko povratka na lokalnom i centralnom nivou, kao i usvojenim političkim instrumentima kao što su Strategija za reintegraciju repatriranih lica, Akcioni plan za sprovođenje Strategije za reintegraciju repatriranih lica, i Uredba o upravljanju programom. Štaviše, izveštaj analizira upravljanje programom za reintegraciju koji je usvojen 2013. godine, koji objašnjava prava, mogućnosti i procedure koja se, prema zakonodavstvu Kosova, obezbeđuju vraćenim licima, uključujući i mere pomoći koje se odnose na zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje i stanovanje.

Na kraju, izveštaj izvlači zaključke i preporuke upućene partnerima na centralnomi lokalnom nivou sa ciljm poboljšanja čitavog procesa.

2. Konceptualni pristup

Pre ulaska u suštinu ovog istraživanja, važno je da se obradi i pojasni šta podrazumevamo pod repatrijacijom, koje su glavne razlike između repatrijacije i povratka i koje kategorije se mogu ustanoviti kada se definišu oba koncepta. Uobičajeni konceptualni pristup se zasniva na terminologiji koju su uspostavile dve glavne međunarodne organizacije specijalizovane i koje rade na ovom pitanju: Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR).[1]

[1] Isti konceptualni okvir koji su koristile kosovske vlasti u izradi revidirane strategije i akcionog plana.

2.1 Definisani povratak i vraćena lica

Vraćeno lice je pojedinac koji se vratio i u međunarodnom okviru, ovo se široko odnosi na čin ili proces vraćanja u zemlju ili zajednicu porekla pojedinca.[2]

Čin povratka se može odvijati na dva različita načina. S jedne strane, to se može odvijati unutar teritorijalnih granica jedne zemlje, kakav je slučaj sa povratkom interno raseljenih lica (IRL) i demobilisanih boraca. S druge strane, čin povratka se može sprovesti iz zemlje domaćina u zemlju porekla, kakav je slučaj sa izbeglicama, azilantima i kvalifikovanim državljanima.[3]

Osim toga, postoje i podkategorija povratka koje opisuju način na koji se povratak dešava. Prema tome, povratak može biti dobrovoljan, prisilan, pomonut ili spontan.[4]

Najzad, postoje i podkategorije koje opisuju ko učestvuje u povratku. Kada je vraćeno lice izbeglica,[5] povratak zovemo **repatrijacija.**[6]

2.2 Definisanje repatrijacije i vraćenih lica

Prema onome što je ustanovljeno u prethodnom odeljku, **vraćeno lice** je izbeglica u činu povratka iz zemlje domaćina u zemlju svog porekla; **repatrijacija** je lično pravo izbeglice, ratnog zarobljenika ili civilnog zatvorenika.[7] Povratak u njegovu ili njenu zemlju državljanstva prema određenim uslovima obezbeđen je (i zagarantovan) u raznim međunarodnim instrumentima.[8] U praksi se to ne može generalizovati, ali u principu, opcija repatrijacije oslanja se na pojedince i njihovu ličnu volju, a ne na

---

[2] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR), *veliki rečnik pojmova*, 2006, str.23

[3] Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Međuanarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str.56

[4] *Ibidem*

[5] Prema Konvenciji koja se odnosi na status izbeglica 1951 član 1A (2), izmenjenoj Protokolom iz 1967, izbeglica je lice koje *"se zbog osnovanog straha od progona zbog rase, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkih mišljenja nalazi van zemlje svog državljanstva i nije u stanju ili zbog tog straha, nije voljan da se stavi pod zaštitu te zemlje"*. Osim toga, upućujući na izbeglice u kontekstu repatrijacije, potrebno je da pođemo od šireg koncepta , uključujući u definiciju izbeglice, koncept *de facto* izbeglica. Kako je ustanovljeno *Zakonom o međunarodnim migracijama: rečnik pojmova o migracijama,* de facto izbeglica označava "*lica koja nisu priznata u okviru značenja Konvencije UN koja se odnosina status izbeglica, 1951 i Protokol koji se odnosi na status izbeglica, 1967, i koja nisu u stanju ili iz razloga priznatih za valjane,da se voljno vrate u zemlju svog državljanstva ili ako nemaju državljanstvo, u zemlju svog boravišta*"; (Međunarodna orgnizacija za migracije (IOM), *Međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 17).

[6] Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 55

[7] U zakonu o međunarodnim oružanim sukobima, repatrijacija takođe podrazumeva obavezu zadržanog ovlašćenja da oslobodi podobna lica (vojnike i civile) i dužnost zemlje porekla da primi svoje državljane po završetku neprijateljstava. Čak i kada zakon o sporazumima ne sadrži opšte pravilo po ovom pitanju, danas je spremno prihvaćeno da repatrijacija ratnih zarobljenika i civilnih pritvorenika prećutno saglasna od strane interesnih grupa; (Međunarodna organizacija za migracije *Međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 55).

[8] Međunarodni instrumenti koji predviđaju odredbe o posebnim uslovima repatrijacije su: Ženevska Konvencija, 1949 i Protokoli, 1977, Uredbe o poštovanju zakona i običaja rata na kopnu, priložene Četvroj haškoj konvenciji, 1907, instrumenti o ljudskim pravima kao i međunarodno običajno pravo.

zadržano ovlašćenje. Osim toga, repatrijacija se kao termin odnosi i na diplomatske izaslanike i međunarodne zvaničnike u vreme međunarodne krize, kao i iseljenike i migrante.[9] U tom smislu, prilikom definisanja repatrijacije, možemo ustanoviti dve podkategorije u pogledu načina na koji se repatrijacija vrši, odnosno na dobrovoljnu i prinudnu repatrijaciju. S jedne strane, **dobrovoljna repatrijacija** se odnosi na čin povratka u zemlju porekla, uz bezbednost, sa dostojanstvom, potpunu informisanost i slobodno izraženu voljnost.[10] Prema stepenu pomoći koja se pruža tokom procesa, dobrovoljna repatrijacija može da bude *organizovana* što znači da se odvija pod pokroviteljstvom zainteresovanih vlada i UNHCR-a, ili *spontana,* što znači da se izbeglice vraćaju svojim sredstvima uz malu ili bez direktne umešanosti UNHCR-a i vlada u proces povratka.[11]

U tom kontekstu, važno je da se istakne da neke takozvane 'dobrovoljne' repatrijacije, a posebno one koje su izvršene spontano, obično odgovaraju kategoriji ***prinudne repatrijacije***. Pogođena lica se prisilno odvode iz svojih stanova u policijsku stanicu kako bi potpisali papire u kojima se navodi da će oni da se vrate dobrovoljno, a onda se odvode na aerodrom odakle se vraćaju u svoju zemlju porekla[12]. U poslednjih nekoliko godina, ta "dobrovoljna" repatrijacija je postala izabrani metod za ogromnu većinu zapadnoevropskih zemalja domaćina. Izbeglice ili lica pod privremenom zaštitom[13] su prinudno vraćeni u svoje zemlje porekla,[14] obično u manje zadovoljavajuće uslove, uključujući nedostatak bezbednosti, primarnu pomoć i infrastrukturu pomoći za reintegraciju.[15] Lice vraćeno iz Nemačke koje je intervjuisalo Amnesty International u Fushë Kosovë/Kosovu Polju, juna 2010. godine, rekao je: *`Bio sam nateran da potpišem dobrovoljni povratak. Pretili su da će me pokupiti noću i samo me poslati nazad. Tako sam se vratio dobrovoljno'.*[16]

S druge strane, **nevoljna ili prisilna repatrijacija** odnosi se na čin povratka u zemlju porekla stvaranjem okolnosti koje pogođena lica ostavljaju bez druge alternative. Drugim rečima, prisilno vraćena lica su lica

[9]Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 55
[10]*Ibidem,*str. 69
[11] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR), *veliki rečnik pojmova*, 2006, str. 23
[12] Human Rights Watch (HRW), *Prava raseljenih: Prisilan povratak Roma,Aškalija i Egipćana iz Zapadne Evrope na Kosovo* 2010, p.28
[13]*Privremena zaštita (PZ)* je uvedena od strane mnogih država članica EU kao kratkoročna mera u kontekstu oružanih sukoba na teritorji bivše Jugoslavije tokom 90-ih. Privrena zaštita je bila korišćena kao alternativa zasnovana na grupi ili zamena za pravo traženja azila, zasnovanog na pojedincu prema Konvenciji o izbeglicama 1951 i Protokolu 1967 (Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 64).
[14] Amnesty International (AI), *Nigde nisu dobrodošli:zaustavite prisilno vraćanje Roma na Kosovo*, 2010, str. 16.
[15] Prema UNHCR-ovom *Priručniku za repatrijaciju i aktivnosti reintegracije*, pomoć u reintegraciji podrazumeva čin dobijanja pomoći u obnovi nacionalne zaštite (pa samim tim, otklanjanju potrebe za međunarodnom zaštitom) i kroz proces reintegracije sposobnost za održavanje dostojnog održivog života, pristupa osnovnim uslugama i u potpunosti reintegraciji u zajednice i zemlje porekla; (Visoki komesar Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR), *Priručnik za repatrijaciju i aktivnosti reintegracije*, maj 2004, str. 24)
[16]Amnesty International (AI), *Nigde nisu dobrodošli: zaustavite prisilno vraćanje Roma na Kosovo,* 2010, str. 16.

bez pravnog statusa koja nisu uspela da ispune ili više ne ispunjavaju uslove za boravak na teritoriji zemalja domaćina i stoga su navedena da se vrate u svoju zemlju porekla.

Imajući u vidu da je repatrijacija lično pravo, ni država državljanstva niti država boravišta ili zadržana vlast ne opravdavaju sprovođenje repatrijaciju protiv volje podobne osobe, bez obzira da li je izbeglica ili ratni zarobljenik. U skladu sa tim, u skladu sa savremenim međunarodnim pravom, ratni zarobljenici ili izbeglice koji odbijaju repatrijaciju, naročito ako su motivisane strahom od političkog progona u njihovoj zemlji, treba da budu zaštićeni od *proterivanja* [17] i da im se, ako je moguće, da privremeni ili trajni azil.[18]

3. Repatrijacija na Kosovu

Baveći se konceptualnim pitanjima procesa povratka i repatrijacije, a nakon utvrđivanja našeg pristupa repatrijaciji, sada ćemo nastaviti da definišemo svoju praksu u kosovskom kontekstu. Ovaj odeljak ima za cilj da pruži suštinski istorijski i statistički pregled postojeće prakse repatrijacije na Kosovu i da identifikuje glavne aspekte koji karakterišu njegovo izvršenje.

3.1 Istorijska kontekstualizacija

Kako je definisano *Uredbom o reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije,*[19] vraćeno lice je *'Kosovar koji je zbog nedostatka pravnog osnova da boravi u inostranstvu, ponovo primljen na Kosovo'.*

Ranih 1990-ih, mnogi od onih koji se sada vraćaju i koji su vraćeni na Kosovo, otišli su ili pobegli sa teritorije kada su izbili jugoslovenski ratovi u tadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ).[20] Tokom i posle rata na Kosovu 1999. godine, na hiljade ljudi svih nacionalnosti je napustilo Kosovo. Oni koji su uglavnom bili pogođeni u periodu posle sukoba su Srbi, Romi, Aškalije i Egipćani. Pored toga, 2004. godine, kao posledica kontinuiranog međuetničkog nasilja između kosovskih Albanaca i Srba, pripadnici različitih grupa zajednica na Kosovu, bili su primorani da napuste teritoriju. U tom kontekstu, dok su mnogi Srbi i Romi pobegli u Srbiju, drugi su tražili međunarodnu zaštitu u Evropskoj uniji (EU) i drugim zemljama Saveta Evrope (SE). U tom kontekstu, većini njih je dozvoljeno da ostanu u zapadnoevropskim državama i ili dobiju zaštitni azil na osnovu Konvencije o izbeglicama iz 1951 i njenog

[17] Human Rights Watch (HRW), *Prava raseljenih: prisilno vraćanje Roma, Aškalija i Egipćana iz Zapadne Evrope na Kosovo,* 2010, str.33
[18] Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Međunarodni zakon o migracijama: rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 64.

[19]Vlada Republike Kosovo, *Pravilnik br.20/2013 o reintegracijivraćenih lica i upravljanju programom reintegracije*, septembar 2013, poglavlje I, član 2.
[20]Amnesty International (AI), *Nigde nisu dobrodošli: Zaustavite prisilno vraćanje Roma na Kosovo,* 2010, str. 5.

Protokola iz 1967, ili budu *de facto izbeglice*[21] ali bez pravnog statusa, dobjanjem privremene zaštite u skladu sa domaćim zakonima[22]

U februaru 2008. godine, Kosovo je jednostrano proglasilo nezavisnost.[23] Nakon toga, one zemlje domaćini koje su prihvatile kosovsko stanovništvo kada je teritorija bila pod pretnjom rata, počele su da vrše pritisak na kosovske vlasti da prihvate povratnike. Glavni metod koji je usvojen bio je da se prekine pravni status i privremena zaštita pružena[24] Kosovarima koji žive u inostranstvu, ostavljajući ih bez ijednog drugog izbora nego da se vrate na Kosovo[25].

Pre 2008. godine, kosovske institucije su imale veoma ograničene nadležnosti za readmisiju. Misija privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK), uspostavljena od strane Saveta bezbednosti njegovom Rezolucijom 1244 (1999), postala je glavni odgovorni organ u vezi sa tim,[26] sa mandatom da pomogne obezbeđivanju uslova za miran i normalan život svih stanovnika Kosova kao i unapredi regionalnu stabilnost Zapadnog Balkana.

Između juna 1999 i novembra 2008. godine, masivni humanitarni napori pomagli su da se više od 850.000 Kosovara vrati na teritoriju i počne obnovu svojih života. Samo u 2000-toj godini, više od 82,000 lica koja su tražila zaštitu u inostranstvu, vraćeno je organizovanim pokretima repatrijacije do kraja septembra. Iako se ogromna većina (preko 73,000) vratila dobrovoljno, kako ne bi bili proterani, više od 9.000 se vratilo prisilno.[27]

Odmah posle kosovskog proglašenja nezavisnosti, kosovske institucije su počele da postepeno stiču

---

[21] Prema Konvenciji koja se odnosi na status izbeglica 1951 član 1A (2), izmenjenoj Protokolom iz 1967, izbeglica je lice koje *"se zbog osnovanog straha od progona zbog rase,nacionalnosti,pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkih mišljenja nalazi van zemlje svog državljanstva i nije u stanju ili zbog tog straha, nije voljan da se stavi pod zaštitu te zemlje"*. Osim toga, upućujući na izbeglice u kontekstu repatrijacije, potrebno je da pođemo od šire konceptualizacije, uključujući u definiciju izbeglice, koncept *de facto* izbeglica. Kako je ustanovljeno *Zakonom o međunarodnim migracijama: rečnik pojmova o migracijama,* de facto izbeglica označava "*lica koja nisu priznata u okviru značenja Konvencije UN koja se odnosi na status izbeglica, 1951 i Protokol koji se odnosi na status izbeglica, 1967, i koja nisu u stanju ili iz razloga priznatih za valjane, nisu voljna da se vrate u zemlju svog državljanstva ili ako nemaju državljanstvo,u zemlju svog boravišta*";
(Međunarodna organizacija za migracije (IOM), *Međunarodni zakon o migracijama: Rečnik pojmova o migracijama*, 2004, str. 17).

[22] *fn*. 13

[23] Iako je većina vraćenih lica napustila zemlju tokom i posle 1999. godine, u kontekstu sukoba, važno je imati na umu da su neki od onih koji se vraćaju na Kosovo otišli tokom 80-ih zbog društveno ekonomskih teškoća. Osim toga, značajan broj vraćenih kosovskih Srba, kakav je slučaj u opštini *Parteš/Partesh*, napustili su Kosovo između 2007 i 2008. godine zbog jednostrano proglašene nezavisnosti zemlje, u februaru 2008.

[24] fn., 13

[25] Vlada Republike Kosovo, *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica*, maj 2010, str 2.

[26] Mandat misije privremene uprave UN na Kosovu (UNMIK), dostupno na: http://www.unmikonline.org/Pages/about.aspx (konsultovano 26 jula 2013).

[27] Misija privremene uprave UN na Kosovu (UNMIK), *Politički document o repatrijaciji kosovskih Albanaca,* oktobar 2000, br. 2, str.2.

dodatnu kontrolu nad aktivnostima readmisije i repatrijacije, a u novembru 2008, Vlada Kosova je direktno počela da komunicira sa zemljama domaćinima o zahtevima za readmisiju i drugim pitanjima u vezi sa repatrijacijom. 12. jula 2010, Vlada Kosova je usvojila Zakon o readmisiji, koji utvrđuje pravila i procedure u procesu readmisije na Kosovu.[28] U ovom kontekstu važno je da se istakne uloga IOM-a i UNHCR-a, koji su od 1999 podržavali UNMIK i Vladu Kosova u pomaganju oko dobrovoljnog povratka, kroz tzv. IOM / UNHCR program dobrovoljne repatrijacije na Kosovo.[29]

U poslednjih pet godina, veliki broj ljudi koji su izbegli sa Kosova se dobrovoljno ili prisilno vratio na Kosovo, na osnovu bilateralnih sporazuma o readmisiji zaključenih između kosovskih vlasti i zemalja domaćina. Shodno tome, od novembra 2008. godine, Vlada Kosova je zaključila sporazume o readmisiji sa nekoliko zemalja u regionu i zapadnoj Evropi, uključujući Albaniju, Austriju, Belgiju, Češku Republiku, Dansku, Francusku, Nemačku, Luksemburg, Crnu Goru, Holandiju, Norvešku, Sloveniju i Švajcarsku.[30]

3.2 Procenjen pregled

Posle oružanog sukoba i kosovskog proglašenja nezavisnosti[31], povratak pripadnika većinskih i manjinskih zajednica na Kosovu bio je spor, ali konstantan tokom prošlih godina. Iz tog razloga, između 2008 i 2012. godine, bilo je oko 14.096 organizovanih dobrovoljnih povrataka[32] i 12,284 prisilnih povrataka.[33] Između 2010 i 2012. godine, prema dostupnim podacima, bilo je oko 2,191 izazvanih /indukovanih povrataka.[34] Nedostatak podataka o indukovanim povratcima između 2008 i 2010. godine verovatno proističe iz činjenice da se indukovani povratci tradicionalno registruju kao dobrovoljni povratak.[35]

[28]Vlada Republike Kosovo, zakon br. 03/L-208 o readmisiji, 12 Jul 2010.

[29] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR), nove informacije o kosovskoj krizi 1999-2000, dostupno na: http://www.unhcr.org/3ae6b80f2c.html (konsultovano 26 jula 2013).

[30]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocena napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine,*septembar 2011, str. 4

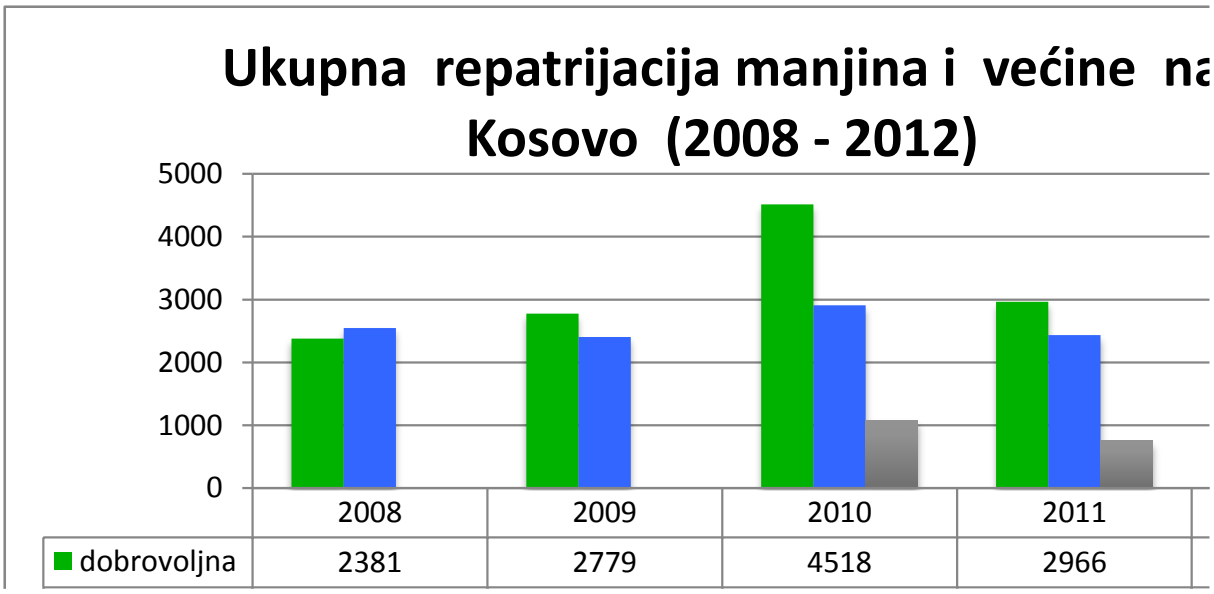
[31] Amnesty International, *Nigde nisu dobrodošli: Zaustaviti prisilno vraćanje Roma na Kosovo,* 2010, str. 15

[32] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra 2010*. 2010, dijagram E; Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR)– kancelarije šefa misije u Prištini (Kosovo), *Statistički pregled:ažurirano krajem septembra 2012,* 2012, dijagram D.1

[33]*Ibidem*

[34]Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra* 2012, 2012, dijagram D.1

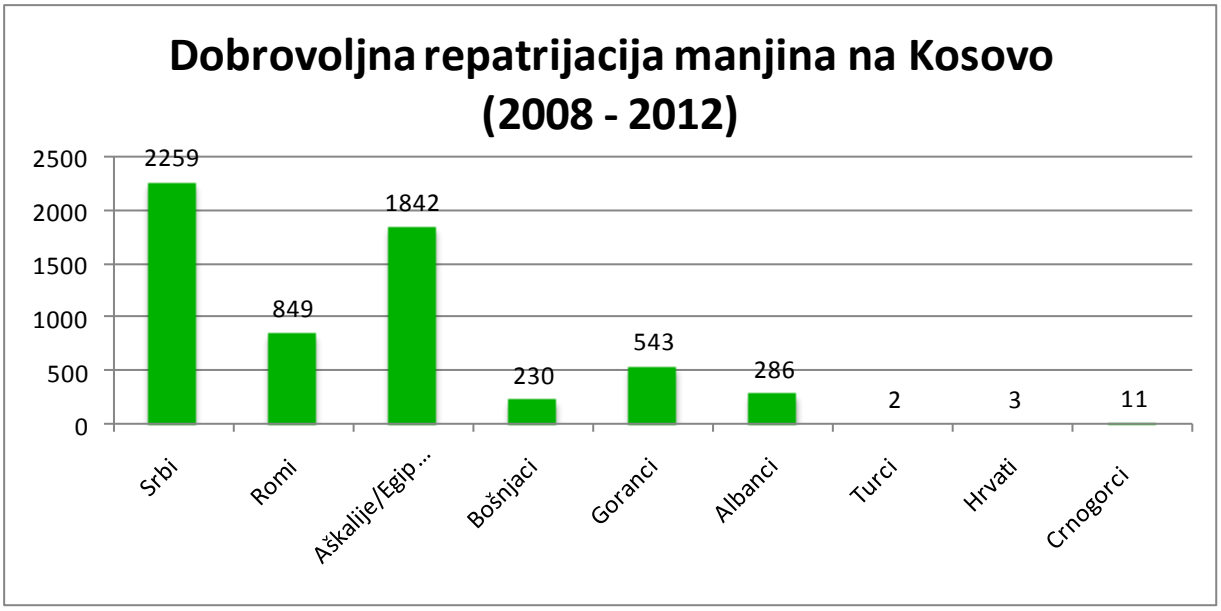
[35]Amnesty International (AI),*Nigde nisu dobrodošli: Zaustaviti prisilno vraćanje Roma na Kosovo,*2010, str. 16

Što se tiče repatrijacije manjina, UNHCR procenjuje da se od 2000, oko 24.020 lica koja pripadaju manjinskim zajednicama vratilo dobrovoljno ili je vraćeno iz internog raseljenja (lica koja dolaze iz centralne Srbije i unutar Kosova) i spoljnjeg raseljenja (osobe koje dolaze iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, i trećih zemalja, uglavnom zapadnoevropskih).[36]

Dakle, u periodu između 2008 i 2012. godine, od 14.096 dobrovoljnih povrataka, 6.025 su bili dobrovoljni povratci manjina. U tom kontekstu, u periodu između 2008 i 2012. godine, 2,259 kosovskih Srba, 849 kosovskih Roma, 1,842 kosovskih Aškalija/Egipćana, 230 kosovskih Bošnjaka, 543 kosovskih Goranaca, 286 kosovskih Albanaca, 2 kosovskih Turaka, 3 kosovskih Hrvata i 11 kosovskih Crnogoraca su prisilno vraćeni na Kosovo.[37]

[36]Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: Ažuriran krajem septembra 2012*, 2012, dijagram B.1.
[37]*Ibidem*

Što se tiče glavnih povratničkih opština, od 2000–te godine, 2.663 lica vraćeno je u Mitrovicu/ Mitrovicë, 3.474 u Prizren, 4.343 u Gnjilane/Gjilan, 6.081 u Peć/Pejë i 7.459 u Prištinu/Prishtinë[38]. Konačno, razmatrajući dobrovoljan povratak prema starosti i polu možemo zaključiti da je repatrijacija jednako pogodila žene i muškarce. Pored toga, većina onih koji su dobrovoljno vraćeni, bili su odrasli starosti od 18 do 59 godina, zatim deca starosti između 5-17 godina, starije osobe i deca starosti između 0-4 godine.[39]

Konačno, što se tiče prisilne repatrijacije manjina, prema podacima UNHCR-a od 2008. godine, 1.970 lica prisilno vraćenih, pripada manjinskim zajednicama.[40] Dakle, između 2008 i 2012. godine[41], 197 kosovskih Srba, 1,046 kosovskih Roma, 332 kosovskih Aškalija, 15 kosovskih Egipćana, 104 kosovskih Bošnjaka, 123 kosovskih Goranaca, 114 kosovskih Albanaca i 25 kosovskih Turaka je prislino vraćeno na Kosovo.[42]

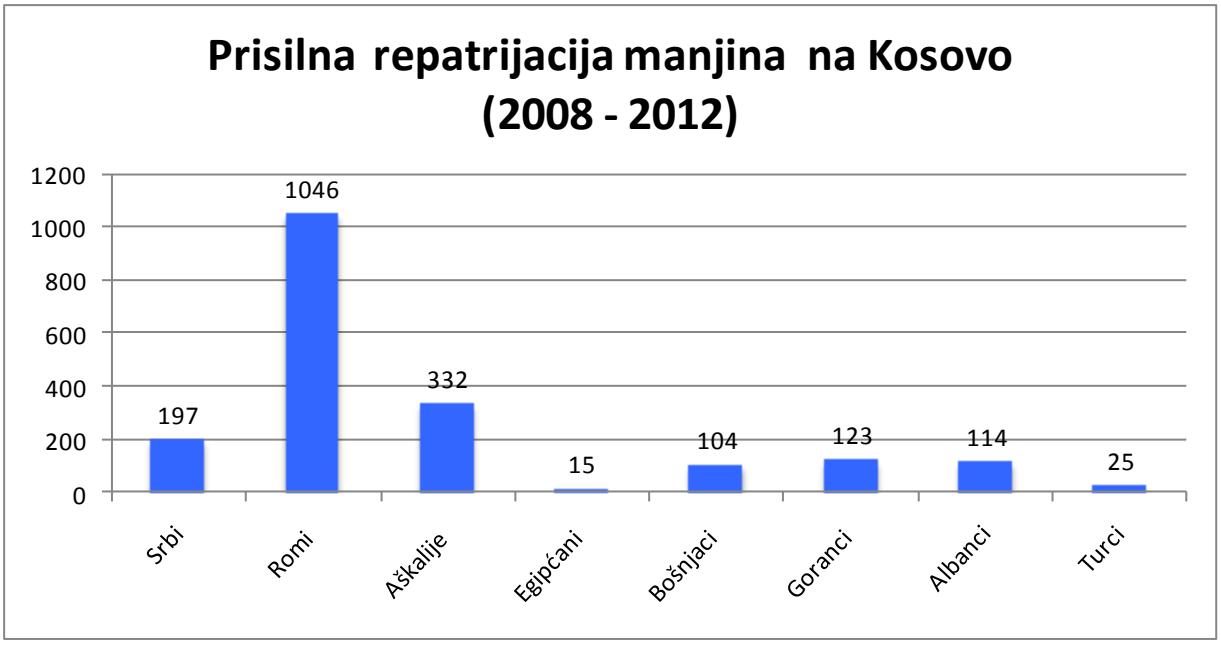
[38] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: Ažuriran krajem septembra 2012*, 2012, dijagram B.2

[39] *Ibidem*, dijagram B. 9

[40] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice(UNHCR)– kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra 2012*, 2012, dijagram C. 3; Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice(UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra 2010*. 2010, dijagram D. 2

[41] Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice(UNHCR) – kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra 2012*, 2012, dijagram C. 4

[42] Sa ovim u vezi nije nađen nijedan dostupan podatak o kosovskim Crnogorcima i kosovskim Hrvatima.

U ovom kontekstu, važno je naglasiti da, iako velika većina međunarodne pomoći u oblasti vraćenih lica ima za cilj da pomogne dobrovoljno vraćena lica koja dolaze iz zapadne Evrope, prisilno vraćene osobe često ostaju bez ikakve pomoći, bilo kosovskih institucija ili međunarodnih organizacija. Zbog toga povratak i reintegracija prisilno vraćenih lica ostaje jedan od najzanemarenijih izazova za Vladu Kosova. Osim toga, dobrovoljni povratnici se, po dolasku u zemlju, i dalje suočavaju sa ozbiljnim problemima reintegracije, uključujući ključne oblasti: upis u matične knjige, zdravstvo, obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita i stanovanje. Ove prepreke su posebno ozbiljne za članove manjinskih zajednica i druge ugrožene grupe kao što su žene, deca i osobe sa invaliditetom.

Sledeće poglavlje ove studije ima za cilj da skicira proces repatrijacije na Kosovu i da opiše instrumente koji sačinjavaju primenu okvira usvojenog od strane kosovskih vlasti, da zaključi i da smernice o readmisiji i reintegraciji repatriranih lica u zemlji.

Poglavlje 1 - Okvir za Sprovođenje: Politički Instrumenti i Institucionalni Mehanizmi

Što su izbeglice duže izvan svojih zemalja porekla, veće su teškoće očuvanja njihovog kulturnog identiteta. Jezičke barijere, ekonomski problemi, nepoznate administrativne procedure i imovinska pitanja samo pogoršavaju tu situaciju. U tom kontekstu, dobro strukturiran i funkcionalan proces reintegracije je od ključnog značaja da bi obezbedio održiv povratak.

Proces povratka u Kosovo se sastoji od tri glavne faze, odnosno readmisije, prijema i same reintegracije. Shodno tome, proces repatrijacije počinje sa fazom readmisije, formalno zasnovanoj na bilateralnom sporazumu između zemlje domaćina i zemlje porekla.

Nakon ove odluke, zemlja koja šalje ili zemlja domaćin stupa u kontakt sa kosovskim institucijama da potvrdi poreklo ili državljanstvo lica. Nakon prijema potvrde o readmisiji od strane kosovskih institucija, lice može da se vrati. Nakon ove prve faze, po dolasku vraćenog na aerodrom, kosovske institucije su obavezne da prime lice, procene zdravlje lica, dopune već postojeće informacije o potrebama lica i pruže njemu/njoj informacije o njegovim/njenim pravima i mogućnostima u vezi sa njegovom/njenom reintegracijom. Ako osoba nije u stanju da dođe do njegove/njene konačne destinacije na Kosovu na dan dolaska, kosovske institucije, u skladu sa važećim institucionalnim okvirom, su odgovorne da obezbede privremeni smeštaj na period do sedam dana. Osim toga, one će obezbediti prevoz do određene destinacije u relevantoj opštini, kada je potrebno. Konačno, onda kada je vraćeno lice ponovo primljeno i pomognuto po svom dolasku u opštinu porekla, opštinske institucije, relevantna odeljenja i specijalizovane kancelarije ili centri odgovorni su da pruže licu potrebnu pomoć oko reintegracije, koja se kreće od upisa u matične knjige do smeštaja i pristupa javnim službama, uključujući oblasti zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja i socijalne zaštite.

Pošto je opisan proces repatrijacije na Kosovu, sada nastavljamo da identifikujemo svaki od instrumenata koji čine skorašnju politiku i institucionalni razvoj kosovske vlade, osmišljen da pruži odgovor i koordinira procesima readmisije, prijema i reintegracije repatriranih lica, kako na centralnom tako i na opštinskom nivou.

1. Politički instrumenti

Između 2007 i 2008. godine, kosovske institucije počele su da postepeno stiču dodatnu kontrolu aktivnosti readmisije i repatrijacije. U tom kontekstu, Vlada Kosova uz pomoć UNMIK-a, pokrenula je

razvoj sopstvenih mehanizama politike, namenjenih da se skiciraju i postave pravila za readmisiju i sheme podrške reintegracije vraćenih lica. Međunarodne konvencije, EU standardi i postojeće domaće zakonodavstvo su osnove tih instrumenata.[43]

U skladu sa tim, ključni kosovski politički instrumenti usvojeni da pruže pomoć vraćenim licima su: Strategija za reintegraciju repatriranih lica usvojena 2007 godine, a revidirana 2010. godine, Akcioni plan za sprovođenje Strategije za reintegraciju repatriranih lica iz 2010. godine i Uredba o upravljanju programom, nadležnim organima, postupcima i kriterijumima u korist reintegracije vraćenih osoba

1.1 Strategija za reintegracju vraćenih lica[44]

Strategija za reintegraciju vraćenih lica dogovorena između UNMIK-a i kosovske vlade u oktobru 2007. godine a ocenjena je 2010. godine.[45] Na osnovu te ocene, u maju 2010. godine, kosovska vlada je ratifikovala revidiranu strategiju za reintegraciju repatriranih lica,[46] koja se, prema kosovskim vlastima odnosi na *'lica koja su poreklom sa Kosova a koja nisu uspela da ispune ili više ne ispunjavaju odgovarajuće uslove za boravak na teritorijama drugih zemalja'*[47], a napustila su zemlju pre 28-og jula 2010 godine.

Revidirana strategija navodi politike, mere i institucionalni okvir za upravljanje prijemom i reintegracijom repatriranih lica. Shodno tome, ona ističe i razgraničava ulogu i odgovornosti centralnih i opštinskih institucija - državnih mehanizama poput nadležnih ministarstava i opštinskih kancelarija – tokom faza prijema i procesa reintegracije.[48] Osim toga, on postavlja politike, smernice i preporuke koje treba preduzeti u obezbeđivanju održivih rešenja za repatrirana lica u svim aspektima reintegracije: početni prijem,[49] humanitarna pomoć, medicinske usluge po dolasku, prevoz i privremeni smeštaj, pravna reintegracija i pristup građanskim dokumentima za repatrirana lica,[50] pristup zdravstvenoj nezi,[51] obrazovanju,[52] zapošljavanju,[53] socijalnoj zaštiti[54] i uslugama stanovanja i imovinskim uslugama.[55] U tom

[43]Videti *Aneks:* lista pravne dokumentacije kao i konvencija koje se odnose na reintegraciju vraćenih lica.
[44]Tokom pisanja ovog izveštaja, strategija je tek bila na reviziji. Očekuje se da nova, revidirana strategija bude objavljena do septembra 2013. godine.
[45] Pre 2006, odgovornost da se bave reintegracijom vraćenih lica bila je na UNMIK-u, UNHCR-u, IOM-u i drugim organizacijama.
[46]Vlada Republike Kosovo, *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica*, maj 2010.
[47]*Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica*, maj 2010, str. 7.
[48]*Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 32-35.
[49]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 9-11.
[50]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 11-14.
[51]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 15-16.
[52]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 18-20.
[53]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćnih lica, maj* 2010, str. 17-18.
[54]*Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 21-24.

smislu, osnovni cilj revidirane strategije je da se podrži društveno-ekonomska reintegracija vraćenih osoba olakšavanjem pristupa mogućnostima zapošljavanja i dostupnim socijalnih shemama. Štaviše, revidirana strategija predviđa registraciju vraćenih lica u zdravstvene ustanove i dobijanje zdravstvenih knjižica.[56]

Konačno, posebna pažnja kroz opšte politike – koje ne ciljaju posebno povratnike - pridaje se potrebama ugroženih grupa,[57] tačnije nevećinskim zajednicama, žrtvama trgovine ljudima, samohranim roditeljima, siročadi, deci sa posebnim potrebama, starijim osobama i licima sa invaliditetom.

1.2 Akcioni Plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica

Nakon ratifikacije revidirane strategije za reintegraciju repatriranih lica, Vlada Kosova je imenovala radnu grupu za izradu nacrta akcionog plana, planirajući da da okvir za sprovođenje revidirane strategije. 'Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica', usvojila je kosovska vlada u oktobru 2010. godine.[58]

Akcioni plan revidirane strategije predviđa posebne aktivnosti koje treba da preduzmu relevantne institucije na centralnom i opštinskom nivou u odnosu na sprovođenje pravnog okvira u oblasti migracija, reintegracije i repatrijacije[59];o oceni institucionalnih i kadrovskih jačanja kapaciteta[60]; uspostavljanju institucionalne komunikacije. Ključni ciljevi su: stvaranje zajedničke baze podataka i struktura za razmenu informacija[61]; pružanje usluga u oblastima koje su identifikovane u revidiranoj strategiji, u okviru utvrđenih rokova[62]; i postizanje održive reintegracije.[63] Osim toga, on predviđa uspostavljanje fonda za reintegraciju[64] i pruža mehanizme za praćenje i kontrolu u odnosu na sprovođenje revidirane strategije.[65]

---

[55] *Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 28-31.
[56] *Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 16.
[57] *Revidirana Strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str 24-28.
[58] Vlada Republike Kosovo, *Akcioni plan:sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica*, oktobar 2010.
[59] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str. 5-6.
[60] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str.7-9.
[61] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str.10-11.
[62] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str.12-13.
[63] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str. 14-18.
[64] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str.19-23.
[65] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010, str. 24-25.

1.3 Pravilnik za reintegraciju vraćenih lica i upravljanje programom reintegracije

Pravilnik za reintegraciju vraćenih lica i upravljanje programom reintegracije[66] usvojila je vlada republike Kosovo u septembru 2013. godine, kao zamenu za pravilnik o upravljanju programom, nadležnim organima, procedurama i kriterijumima za davanje za reintegraciju vraćenih lica[67] usvojen u oktobru 2012. godine.

Ovaj pravilnik je strukturiran u šest poglavlja koja imaju za cilj da ustanovi cilj obima pravilnika i da uspostavi prava i dostupne mogućnosti za vraćena lica u vezi sa: pomoći po dolasku, paketom pomoći, zdravstvom, obrazovanjem, zapošljavanjem i stanovanjem; definicijom odgovornosti nadležnih centralnih i opštinskih organa; uspostavljanjem osnovnih kriterijuma za sticanje prava za program reintegracije; i opisom programa upravljanja fondom za reintegraciju. Shodno tome, ovaj pravilnik je od presudnog značaja u obezbeđivanju prava i obaveza vraćenim licima.

- **Pomoć po dolasku na Kosovo**

Prema pravilniku, vraćena lica treba da imaju koristi od organizovanog prevoza od tačke dolaska do mesta odredišta.[68] Kancelarija za reintegraciju zajedno sa Ministarstvom za unutrašnje poslove (MUP) kancelarija za prijem na međunarodnom aerodromu Prishtinë/Priština je odgovorna za organizovanje dočeka vraćenih lica na aerodromu Prishtinë/Priština i drugim graničnim prelazima. Po dolasku na Kosovo, kancelarija za reintegraciju[69] je zadužena za informisanje[70] vraćenih lica o njihovim pravima da učestvuju u programima za reintegraciju, i odgovorna je za obezbeđivanje prevoza do mesta odredišta.[71]

- **Paketi pomoći**

Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP) je odgovorna za identifikovanje potreba repatriranih lica u okviru relevantne opštine, a odgovorna je za razmatranje i donošenje odluka o zahtevim vraćenih

[66]Vlada Republike Kosovo, Pravilnik br. 20/2013 *o Reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije*, septembar 2013.
[67]Vlada Republike Kosovo*, Pravilnik br. 10/2012 o upravljanju programom, nadležni organi, procedure i kriterijumi za prednosti pri reintegraciji vraćenih lica,* oktobar 2012.
[68] Pravilnik br. 20/2013, član 6 (6.2)
[69] Videti deo B, 1.2
[70] Pravilnik br. 2
0/2013, član 5
[71] Pravilnik br. 20/2013, član 6.1

osoba za: hranu i higijenske pakete; smeštaj/stanovanje; medicinsku pomoć; materijalnu pomoć; pomoć u nameštaju i zimsku pomoć.[72]

Pravilnik garantuje pravo na paket pomoći u hrani i higijenskim paketima do šest meseci[73] vraćenim licima sa porodicama u teškim socio-ekonomskim uslovima kojima je potrebna ova pomoć. One porodice koje dobiju pravo na privremen smeštaj do sedam dana automatski imaju pravo na pomoć.[74] Pomoć u hrani se dodeljuje po osobi i postoji fleksibilnost ako postoji zdravstveni osnov.

Jednokratna mogućnost za pomoć u nameštaju do 2,000 evra (1,000 evra po pojedincu) daje se vraćenim licima koja nemaju dovoljno nameštaja.[75] Usaglašen paket pomoći u nameštaju obezbeđuje, na primer, jedan frižider po porodici, do četiri višenamenska kreveta i jednu sudoperu po porodici[76] Slično tome, paketi materijalne pomoći obuhvataju, na primer, ćebe za svaku osobu, a variraju u zavisnosti od veličine porodice i prilagođeni su prema posebnim potrebama žena i male dece, odnosno higijenskim uloščima ili bebi pelenama.[77] Zimska pomoć je zagarantovana da vraćenim porodicama na osnovu teških socio-ekonomskih uslova u kojima oni sami ne mogu da obezbede gorivo.[78]

Takođe postoji i mogućnost pružanja povremene i ad hoc pomoći kada je potrebno, prema oceni relevantnog opštinskog organa i interakcijom sa relevantnim partnerima.[79]

- **Zdravlje**

Vraćena lica, ukoliko je potrebno, imaju pravo na hitnu medicinsku pomoć po dolasku.[80] Na osnovu kriterijuma za hitnu korist, vraćena lica, po dolasku, takođe mogu da pristupe medicinskom tretmanu i lekovima.[81] Medicinska pomoć, poseban tretman kao što su psiho-socijalni tretmani i plaćanje troškova za netipične lekove mogli bi da budu obezbeđeni za period od 6 meseci, uz mogućnost produženja na još 6 meseci.[82] Ipak, medicinska pomoć podleže kriterijumima prihvatljivosti[83] i nije široko granatovana.

[72] Pravilnik br. 20/2013, član 8
[73] Pravilnik br. 20/2013, član 8.5
[74] Pravilnik br. 20/2013, član 8.3
[75] Pravilnik br. 20/2013, član 10.2
[76] Pravilnik br. 20/2013, Aneks C
[77] Pravilnik br. 20/2013, Aneks C
[78] Pravilnik br. 20/2013, član 8.6
[79] Pravilnik br. 20/2013, član 11
[80] Pravilnik br. 20/2013, članovi 6.1 i 9.1
[81] Pravilnik br. 20/2013, član 9.1
[82] Pravilnik br. 20/2013, član 9.4
[83] Pravilnik br. 20/2013, član 9.3

- **Obrazovanje**

Sva vraćena deca imaju pravo na isto obrazovanje i jednaka prava kao i drugi učenici u obrazovnom sistemu u Republici Kosovo.[84] Pravilnik predviđa da vraćenoj deci, kojima je to potrebno, treba obezbediti kurseve jezika.[85] OKZP je odgovorna za procenu, pre registracije, potrebe u dotičnoj opštini za dodatnim kursevima jezika i omogućava pristup obrazovanju.[86] U nedostatku dokumenata, vraćenim učenicima je dozvoljeno da pohađaju školu pod uslovom da dokumenta dostave u ajkraćem mogućem roku.[87]

- **Zapošljavanje**

Pravilnik predviđa stručnu obuku,[88] pomoć pri zapošljavanju[89] i pomoć samozapošljavanja i osnivanju preduzeća.[90] Kompetentni organi su ocenili stručnu obuku za vraćena lica koja ispunjavaju osnovne kriterijume kao mogućnost da se povećaju šanse za održivo zapošljenje.[91] Pravilnik predviđa da je OKZP odgovorna za identifikovanje mogućnosti za pružanje stručne obuke i pristup tržištu rada. Sva vraćena lica koja ispunjavaju osnovne kriterijume a koja nisu imala koristi od drugih projekata koji generišu prihode, imaju pravo da pristupe programu projekata za generisanje prihoda.[92] Podnosioci moraju da podnesu poslovni sertifikat, poslovni plan vrednosti koja ne prelazi iznos od 2,000 evra[93] i dokaz o stručnoj obuci za izardu određenog poslovnog plana, zajedno sa obrascem zahteva i relevantnim dokumentima.[94] Konačno, opštinska kancelarija za zapošljavanje (OKZ) i centri za stručnu obuku (CSO) zaduženi su za periodično praćenje i ocenu sprovođenja tog poslovnog plana.[95]

- **Smeštaj**

Pravilnik predviđa vraćenim licima sa pravom (po dolasku) na privremeni smeštaj, smeštaj na do sedam dana.[96] Štaviše, vraćena lica mogu da budu podbna za smeštaj preko bonus šeme tržišnog iznajmljivanja

[84] Pravilnik br. 20/2013, član 14.1
[85] Pravilnik br. 20/2013, član 14.2
[86] Pravilnik br. 20/2013, član 14.2
[87] Pravilnik br. 20/2013, član 14.3
[88]Pravilnik br. 20/2013, član 15
[89] Pravilnik br. 20/2013, član 16
[90] Pravilnik br. 20/2013, član 17
[91] Pravilnik br. 20/2013, član 15.2
[92]Pravilnik br. 20/2013, član 17.3
[93]Pravilnik br. 20/2013, član 17.3
[94] Pravilnik br. 20/2013, član 17.2
[95] Pravilnik br. 20/2013, član 17.4
[96] Pravilnik br. 20/2013, član 6.7

na period od šest meseci, uz mogućnost produženja na dodatnih šest meseci[97] ili, u izuzetnim slučajevima, na dvanaest meseci[98]. Osim toga, pravilnik predviđa mogućnost renoviranja ili rekonstrukcije kuća.[99]

Priznajući glavne političke instrumente, sledeći odeljak ima za cilj da opiše i analizira glavne institucionalne mehanizme, kako na centralnom tako i na opštinskom nivou, dizajnirane da koordiniraju i prevode u praksu mere predviđene u okviru Strategije za reintegraciju i njenog Akcionog plana.

2. Institucionalni mehanizmi

Pozivajući se na institucionalne mehanizme sa ulogom u procesu readmisije i reintegracije repatriranih lica na Kosovu, kako institucije na centralnom tako i na opštinskom nivou, imaju važnu ulogu. U ovom odeljku ćemo predstaviti i analizirati najrelevantnije.

2.1 Institucije na centralnom nivou

U cilju efikasnije implementacije zacrtanog političkog okvira i obezbeđivanja održivog i visokog kvaliteta pomoći za reintegraciju, nekoliko centralnih vladinih institucija igra centralnu ulogu i ima odgovornost da blisko koordinira, nadgleda i prati različite mere i aktivnosti koje čine proces repatrijacije, u ključnim oblastima upisa u matične knjige, zdravstvu, obrazovanju, zapošljavanju, socijalnoj zaštiti i stanovanju.

Ovaj odeljak će analizirati i opisati glavne odgoornosti institucija na centralnom nivou zaduženim za sprovođenje i finansiranje usvojenih politika reintegracije i srodnih delovanja, koordinaciju i saradnju između institucija na centralnom i lokalnom nivou, i ulogu svakog od ministarstava koja imaju specifičan mandat u obezbeđivanju osnovnih uslova i sprovođenja readmisije, prijema i procesa reintegracije.

- **Fond za reintegraciju na centralnom nivou**

U skladu sa akcionim planom, fond za reintegraciju na centralnom nivou je osnovan odlukom premijera u maju 2010[100] sa ciljem da se izdvoje budžetska sredstva za podršku sprovođenju mera navedenim u revidiranoj strategiji. Fond ima za cilj da vraćenim licima sa potrebom pruži direktnu humanitarnu

[97] Pravilnik br. 20/2013, član 7
[98] Pravilnik br. 20/2013, član 7.4
[99] Pravilnik br. 20/2013, član 13
[100] Odluka vlade br. 4/126, 26 maj 2010

pomoć, odnosno, prevoz, privremen smeštaj i hranu i higijenske artikle; i pomaže im u pogledu smeštaja i društveno ekonomske integracije.[101]

U skladu sa tim, izdvajanje odgovarajućih sredstava je važno kako bi se garantovalo da se zaštita ponuđena kroz revidiranu strategiju i odgovarajući akcioni plan efikasno sprovodi.

Organ zadužen za upravljanje fondom za repatrijaciju je međuministarski odbor, odgovoran za razmatranje i usvajanje zahteva za pomoć vraćenima.[102]

- **Međuministarski koordinacioni odbor**

Međuministarski koordinacioni odbor je osnovala Vlada u aprilu 2010[103], u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, kao izvršni odbor odgovoran za praćenje sprovođenja navedenog političkog okvira za prijem i reintegraciju vraćenih lica na Kosovu.[104]

Izvršni odbor se sastoji od predstavnika relevantnih ministarstava: Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Ministarstva administracije lokalne samouprave (MALS), Ministarstva zdravlja (MZ), Ministarstva obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT), Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu (MRSZ), Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP); predstavnika iz ministarstva finansija (MF) i predstavnika Evropske komisije (EK), Agencije Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR) i Međunarodne organizacije za migracije (IOM), koji učestvuju u svojstvu savetodavaca.[105]

Glavne aktivnosti izvršnog odbora su:

- Rukovođenje budžetom za sprovođenje, izdvojenom u fond za repatrijaciju;
- Koordiniranje rada relevantnih ministarstava i olakšavanje saradnje između oblasti odgovornosti među institucijama na centralnom i lokalnom nivou;
- Nadgledanje i koordiniranje sprovođenja revidirane strategije i akcionog plana;
- Osiguravanje efektivnog slanja informacija između centralnih i opštinskih institucija (ministarstva i opštine), kao i između institucija i potencijanih sponzora;

[101] Prema vladi, izdvojena sredstva u 2010. godini bila su 500.000 evra u 2011, 3.4 miliona (Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovskim opštinama, septembar* 2011, str. 7).

[102] *Akcioni plan: sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica, oktobar 2010, str* 20-22

[103] Vlada Republike Kosovo, odluka br. 7/123, 30 april 2010

[104] Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovskim opštinama, septembar* 2011, str. 5.

[105] *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 34

- Promovisanje podrške od potencijalnih donatora i partnera aktivnih u oblasti reintegracije; koordiniranje vladinih strategija na centralnom i lokalnom nivou i
- Izveštavanje vlade o postignućima i izazovima koji se odnose na repatrijaciju na Kosovu.[106]

Odeljenje za reintegraciju vraćenih lica (ORVL), ranije kancelarija za reintegraciju, je odgovorno za koordinaciju i obuku opštinskih službenika, obradu zahteva za finansiranje reintegracije pre izvršnog odbora i održavanje kontakta sa vraćenim licima. Pored toga, kancelarija je takođe odgovorna za aerodromski tim za praćenje koji prikuplja relevantne podatke o pristizanju vraćenih lica i pruža im primarnim pomoć u slučaju da je ona potrebna po dolasku.[107]

Sekretarijat koordinira aktivnosti institucija, daje preporuke izvršnom odboru i pomaže u administrativnim pitanjima vezanim za zahteve vraćenih lica kako bi imali korist od pomoći dostupne preko fonda za repatrijaciju.[108]

- **Relevantna ministarstva**

Sledi lista sažetog opisa uloga i odgovornosti glavnih relevantnih ministarstava.

[106]*Ibidem*
[107]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovskim opštinama, septembar* 2011, str.6
[108]*Revidirana strategija za reiontegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str. 34

EUROPEAN CENTRE
FOR MINORITY
ISSUES KOSOVO

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP)

Mandat MUP-a je da izrađuje, sprovodi i prati politike i zakonodavstvo na polju bezbednosti i unutrašnjih poslova

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica , MUP preko odeljenja za reintegraciju vraćenih lica na Kosovu, igra važnu ulogu koordinacije između relevantnih ministarstava i opštinskih institucija.
- Osim toga, MUP je odgovoran za dolaske i korake upisa u matične knjige procesa repatrijacije .
- Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije je zaduženo za procedure readmisije, pregovore i sprovođenje sporazuma o readmisiji, i ocenjivanje porekla lica najavljenih za readmisiju.
- Agencija za upis u matične knjige treba da izrađuje, sprovodi i prati vladine politike za upis, građanski status i građansku dokumentaciju i koordinira opštinskim centrima za upis i upis u matične knjige.

Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave (MALS)

zadatak MALS je da podrži i unapredi lokalnu samoupravu i radi u saradnji sa opštinama, u cilju pružanja kompletnih i odgovarajućih usluga stanovništvu u svakom regionu

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica, MALS je zaduženo za koordinairanje i pružanje smernica opštinama, o sprovođenju revidirane strategije
- Osim toga, MALS je zaduženo za podržavanje lokalnih institucija u izradi projekata za repatrijaciju

Ministarstvo za rad i socijalnu zaštitu (MRSZ)

MRSZ je odgovorno za izradu i sprovođenje politike za rad i zaštitu i zakonodavstvo

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica, mandat MRSZ se primarno fokusira na prikupljanje i slanje podataka .
- MRSZ je takođe odgovorno za koordinaciju i pružanje primarne pomoći u obastima kakve su smeštaj i prevoz .
- Osim toga, MRSZ radi na podršci i poboljšavanju društveno -ekonomske reintegracije i razvoja vraćenih lica .

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT)

zadatak MONT-a je da izrađuje nacrte, prati i sprovodi politike i zakonodavstvo za razvoj dobro rasprostranjenog , efikasnog i multietničkog obrazovnog sistema

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica, rad MONT-a se fokusira na osiguravanje da su sva vraćena deca i mladi adekvatno reintegrisani u obrazovni sistem.
- U tom kontekstu, MONT radi na osiguravanju toga da svi oni dobijaju neophodne informacije o dostupnim mogućnostima za obrazovanje i pristupu posebnim programima za reintegraciju u skladu sa njihovim potrebama, kao što su dopunski časovi i jezička obuka.

Ministarstvo zdravlja (MZ)

U mandat MZ spada unapređivanje, koordinacija i sprovođenje aktivnosti planiranih da izgrade koherentan i efikasan sistem zdravstvene zaštite

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica, MZ je odgovorno za podržavanje integracije i nesmetan pristup vraćenih lica uslugama u sistemu zdravstvene zaštite.
- MZ je takođe zaduženo za prikupljanje i čuvanje i praćenje informacija o zdravlju vraćenih lica među drugim relevantnim ministarstvima.
- Konačno, MZ pruža neposrednu pomoć vraćenim licima , po dolasku i u privremenom smeštaju .

Ministarstvo za životnu sredinu i prostrono planiranje (MŽSPP)

MŽSPP je zauženo za izrađivanje nacrta, praćenje i sprovođenje politika i zakonodavstva koji se odnose na upravljanje životnom sredinom, vodom, krajolikom i prostornim planiranjem i stanovanjem

- U kontekstu reintegracije vraćenih lica, MŽSPP, zajedno sa Kosovskom agencijom za katastar (KAK) i u saradnji sa drugim relevantnim ministarstvima odgovorno je za pomaganje i ulaganje napora da se pronađe i obezbedi održivo stanovanje za vraćna lica .

2.2 Institucije na opštinskom nivou

Kao lokalni reprezenti (predstavnici) državnih organa, opštine igraju fundamentalnu ulogu u sprovođenju zakonodavstva, politike i prakse osmišljenih da poboljšaju i promovišu jednak pristup uslugama za sve članove društva, pružajući posebnu pažnju potrebama i izazovima ugroženih grupa.

Stoga, opštine obavljaju centralni zadatak u primeni revidirane strategije i akcionog plana, čiji je cilj obezbeđivanje održivih uslova za reintegraciju repatriranih lica. Zbog toga su opštine namenjene da rade zajedno u dogovoru sa svim navedenim institucijama na centralnom nivou u cilju unapređenja i reintegracije i pomoći repatriranim licima u oblastima upisa u matične knjige, zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja, socijalne zaštite i stanovanja. U ovom odeljku predstavljamo one opštinske instrumente namenjene za reintegraciju repatriranih lica po njihovom dolasku i smeštanju.

- **Opštinske vlasti**

Opštinsko rukovodstvo predstavljaju gradonačelnik i zamenik gradonačelnika. Gradonačelnik i zamenik gradonačelnika su glavne osobe odgovorne za sprovođenje vladinog zakonodavstva i politike, uključujući i bilo koju strategiju i akcioni plan koji se bavi zajednicama, povratnicima i reintegracijom. U kontekstu povratka, readmisije i procesa reintegracije povratnika, oni igraju ulogu nadgledanja i praćenja ukupne realizacije postojećih mera.[109] U tom položaju, instrument opštinskog rukovodstva, zajedno sa MALS treba da obezbedi i olakša koordinaciju, dijalog i saradnju između relevantnih opštinskih institucija, centralnih odeljenja i kancelarija. Osim toga, gradonačelnikova dužnost je da upravlja opštinskim budžetom za repatrijaciju - koji se nalazi na centralnom nivou pod prethodno opisanim fondom za reintegraciju - i da centralnu vladu obaveštava o napretku ostvarenom u oblasti.[110]

- **Skupština opštine**

Ona je najviši reprezentativni organ opštine i odgovorna je za donošenje akata, pravila postupka i opštinskog pravilnika, kao i za odobravanje opštinskog budžeta i investicionih planova opštine kao što su oni koji se odnose na distribuirana sredstva za repatrijaciju.[111] Osim toga, od skupštine opštine se zahteva da olakša stvaranje odbora za zajednice koji se sastoji ododbornika skupštine svih zajednica

[109]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *priručnik za opštinske službenike o prijemu i reintegraciji vraćenih lica,* decembar 2010, str.36
[110]*Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica,* maj 2010, str. 33
[111]*Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica,* maj 2010, str. 32

prisutnih u dotičnoj opštini. Ona ima nadležnost da razmatra nacrte preporuka i njihovu usklađenost u pogledu opštinskih praksi sa ciljem zaštite i ostvarivanja prava zajednica, uključujući i repatrirana lica.[112]

- **Opštinske kancelarije za zajednice i povratak**

Pravilnik za opštinske kancelarije za zajednice i povratak[113] je usvojen u avgustu 2010. godine, osnivajući ovu instituciju kao obavezan instrument opštine.[114] Opisi poslova i zadaci za opštinske kancelarije za zajednice i povatak (OKZP) usvojeni su u aprilu 2011.[115] Prema pravilniku OKZP, opštine imaju obavezu da izdvoje potrebne finansijske izvore i pruže logističku podršku u cilju izgradnje i olakšavanja rada OKZP.[116]

Mandat OKZP je da obezbedi adekvatan administrativni okvir za zaštitu prava zajednica, uključujući raseljena lica, povratnike i vraćena lica. Mandat joj je takođe i da obezbedi jednak pristup uslugama i da doprinese održivom povratku i reintegraciji. To može da se uradi procenom njihovih potreba, obavljanjem terenskih poseta, promovisanjem svesti o postojećim merama među zvaničnicima, zajednicama, raseljenim licima i vraćenim izbeglicama, i razvojem, sprovođenjem i praćenjem projekata i aktivnosti.[117] OKZP je odgovorna za prijem i identifikovanje zahteva vraćenih osoba i njihovo upućivanje na ispravan organ odlučivanja.[118] Štaviše, OKZP pomaže u sprovođenju odluka od strane MZP i CCR.[119] Dok koordinira sa regionalnim i lokalnim akterima OKZP takođe distribuira informacije u vezi sa uslugama koje se pružaju vraćenim licima i prikuplja informacije koje se unose u bazu podataka.[120]

- **Opštinska komisija za reintegraciju**

Opštinska komisija za reintegraciju je organ koji donosi odluke i koju, na lokalnom nivou, formira gradonačelnik svake opštine.[121] Opštinske komisije za reintegraciju sastoje se od predstavnika različitih

[112]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Priručnik za opštinske službenike za prijem i reintegraciju vraćenih lica, decembar 2010, str. 27*

[113]Pravilnik vlade br. 02/2010 za opštinske kancelarije za zajednice i poratak usvojen 12 avgusta 2010, a stupio na snagu 27 avgusta 2010. godine.

[114]Opštinska kancelarija za zajednice i povratak (OKZP) zamenjuje prethodne opštinske strukture u ovoj oblasti, odnosno opštinsku kancelariju za zajednice i opštinskog službenika za povratak.

[115]*Zadaci opštinskih kancelarija za zajednice i povratak*. Usvojila međuministarska radna grupa, april 2011. godine.

[116]Pravilnik br. 02/2010, član 10.1

[117]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovskim opštinama, septembar* 2011, str.8

[118]Pravilnik VRK br. 20/2013 o reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije, član 24.

[119]Pravilnik VRK br. 20/2013 o reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije, član 24.

[120]Pravilnik VRK br. 20/2013 o reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije, član 24

[121]Pravilnik VRK br. 20/2013 o reintegraciji vraćenih lica i upravljanju programom reintegracije, član 25

odeljenja poput obrazovanja, zdravstva i rada i zapošljavanja.[122] Komisija razmatra zahteve za pakete pomoći za vraćena lica. Po prijemu zahteva, odluke se donose što je pre moguće, u roku od najviše sedam dana a podnosilac zahteva se obaveštava o odluci u roku od dva dana.[123] Komisija takođe ispituje potrebe vraćenih lica za "*pristup matičnim knjigama, izdavanju građanskih dokumenata, obrazovanju i upisu u školu, psihosocijalnom tretmanu u slučaju potrebe i socijalnoj pomoći, smeštaju i regulisanju katastarske dokumentacije*."[124]

Onda kada su navedeni i detaljno analizirani okvir za sprovođenje i sadržaj, uloga i odgovornosti mera i mehanizama koje podrazumeva, važno je nastaviti sa ocenom njegove primene. Sledeći odeljak ima za cilj da oceni napredak okvira za sprovođenje o kojem je ovde reč.

[122]ibid
[123]ibid
[124]ibid

Poglavlje 2 – Ocena Okvira za Realizaciju Reintegracije Vraćenih Lica : Problem Sprovođenja i Srodni Faktori

Izvlačeći iz analiza razrađenih tokom prethodnog poglavlja, sve ukazuje na to da su, u teoriji usvojeni, i radni politički instrumenti i institucionalni mehanizmi, imali za cilj da pruže podršku i pomognu reintegraciju vraćenih lica na Kosovo, relativno kompletni i dobro strukturirani. Ipak, prema poslednjim izveštajima koji ocenjuju njegovu realizaciju, a imajući u vidu šta je izbilo na površinu tokom konsultativnih sastanaka, posebno u opštini Parteš/Partesh, postoji zabrinjavajući nedostatak efikasne primene. Kao rezultat toga, napredak je ograničen, dajući svega nekoliko trajnih i održivih rešenja za potrebe vraćenih osoba i nove izazove.

Tekući nedostatak efektivne primene je rezultat opšteg nedostatka svesti koji vodi do rizičnog jaza između sadržaja politike i praktičnih dešavanja na terenu. U skladu sa tim, postoji loš institucionalni kapacitet koji se ogleda u jasnom nedostatku transparentnosti, saradnji i koordinaciji između mehanizama i institucija, kako na centralnom tako i na opštinskom nivou. Svi ovi faktori, zajedno sa nedovoljnim finansiranjem[125] vode do neefikasne pomoći i nedostatka inicijativa koje se bave potrebama i izazovima sa kojima se suočavaju vraćena lica.

Ovaj odeljak razmatra uticaj politike i institucionalnog razvoja kako bi se identifikovali i objasnili glavni uzroci nedostatka sprovođenja usvojenog okvira i naknadnih izazova sa kojima se, na Kosovu, susreću institucije i vraćena lica.

Glavni faktori na koje se naišlo a koji imaju negativan uticaj na sprovođenje usvojenog političkog okvira: nedostatak svesti i političke volje, nedostatak transparentnosti nedovoljna koordinacija i saradnja, nepravilan sistem za prikupljanje podataka, neefikasna ili kasna identifikacija potreba, i oskudne inicijative za pomoć.

1. Nedostatak svesti

Podizanje svesti među relevantnim centralnim institucijama, opštinskim vlastima, službenicima i vraćenim licima, u vezi sa postojećim merama za reintegraciju vraćenih lica je akcija od suštinskog značaja u pravcu efikasnog sprovođenja. Međutim, postoji veoma ograničeno znanje o sadržaju

[125]Savet bezbednosti Ujedinjenih Nacija, *Izveštaj Generalnog sekretara o misijiprivremene uprave Ujedninjenih Nacija na Kosovu*, Avgust 2012.

revidirane strategije i akcionog plana širom Kosova. Zbog toga postoji imperativna potreba za smernicama i instrukcijama[126] Ovo je dokazano u okviru informativnog javnog sastanka koji je ECMI Kosovo organizovao u opštini Parteš/Partesh, juna 2013 godine, između predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova i vraćenih lica u Partešu/Partesh povratnika, na kojem su prisutni učesnici i predstavnici OKZP naveli da im nedostaju odgovarajuće informacije o procesu reintegracije vraćenih lica. Prijavljeno je da u OKZP Parteš/Partesh, ne postoji zvanični službenik za vraćena lica, što je uslov prema pravilniku za opštinske kancelarije za zajednice i povratak.[127] `Umesto toga, član Kancelarije za evropske integracije iste opštine pokriva ovu poziciju na ad hoc osnovi.[128] Osim toga, glavna pitanja koja su tokom ovog sastanka postavila vraćena lica odnose se na jasan nedostatak svesti o njihovim pravima i nejasno znanje o uslugama na koje imaju pravo.[129]

U decembru 2010. godine, OEBS je objavio brošuru kako bi pružio smernice opštinskim službenicima angažovanim oko prijema i reintegracije repatriranih lica,[130] a u julu 2011. godine, oni su obavili terenske posete kako bi pomogli i ocenili operativne mehanizme. Prema izveštaju OEBS-a objavljenom 2011. godine[131], ocenjujući sprovođenje političkog okvira, od juna 2010. godine je na opštinskom nivou urađeno nekoliko aktivnosti podizanja svesti i jačanja kapaciteta kako bi se jaz ponovo preispitao.[132]

Stoga je od 2010. godine urađeno neko poboljšanje u oblasti svesnosti, smernica i instrukcija o okviru za sprovođenje za reintegraciju vraćenih lica. U vezi sa tim, opštinski službenici za zajednice i povratak pokazali su bolje znanje svoje uloge i odgovornosti, a zahvaljujući seminarima obuke o repatrijaciji i fondu za reintegraciju koje su organizovalli organi na centralnom nivou poput Ministarstva unutrašnjih poslova,[133] povećan broj opština danas pruža bolje usluge nego pre nekoliko godina. Međutim, viši opštinski službenici i dalje pokazuju jako malu svest i jasnoću o postojećim instrumentima i

[126] Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: Intervju sa g-đom Fahrije Ternave, Direktorom odeljenja za reintegraciju vraćenih lica, Ministarstvo unutrašnjih poslova,Vlada Republike Kosovo,* 19 jul 2013.

[127]Pravilnik br. 02/2010

[128] Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: javni sastanak u Partešu/Partesh sa vraćenim licima*, 4 jun 2013.

[129]Ibidem

[130]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Priručnik za opštinske službenike za prijem i reintegraciju vraćenih lica, decembar 2010 , str. 27*

[131]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine, septembar 2011* .

[132]Ibidem, str. 10

[133]Ibidem, str. 10-11

procedurama,[134]a što je još važnije, vraćena lica nemaju odgovarajuće razumevanje svojih prava, usluga koje im se nude i procedure koje bi trebalo da koriste kako bi došli do pomoći na koju imaju pravo.[135]

Zbog toga je, uprkos vrednom napretku koji je napravljen na opštinskom nivou, potrebno obezbediti dodatnu svest, smernice i uputstva na svim nivoima u cilju postizanja boljeg poznavanja sadržaja okvira među institucijama, kako bi se poboljšala i povećala obezbeđena pomoć, i da bi usluge i procedure učinile pristupačnijima i razumljivijima za sve.

2. Nedostatak transparentnosti i nedovoljne koordinacije i saradnje među institucijama

Koordinacija i saradnja između institucija na centralnom i lokalnom nivou su neophodni za efikasno sprovođenje postojećih politika i instrumenata namenjenih podršci reintegraciji repatriranih lica. Shodno tome, mehanizmi za koordinaciju, kakvi su, između ostalog, *međuministarski odbor za koordinaciju i kancelarija za reintegraciju*, odgovorni su da prate i nadgledaju sprovođenje i koordinaciju mandata svih aktera uključenih u proces readmisije i reintegracije repatriranih lica.[136]

Kako je ustanovljeno revidiranom strategijom i akcionim planom, određeni službenici u OKZP su zaduženi za koordinaciju aktivnosti u vezi sa reintegracijom repatriranih lica i za prosleđivanje tih informacija relevantnim opštinskim odeljenjima. Međutim, nemaju sve opštine kancelariju za zajednice sa službenicima posebno odgovornim za vraćena lica.[137] Tamo gde postoje i funkcionišu organi koji se odnose na vraćena lica, povratne informacije i razmena informacija i saradnja između tih organa i drugih relevantnih odeljenja na opštinskom i centralnom nivou je ili redovna ili praktično nepostojeća**.** U nekoliko slučajeva, ovi organi nemaju kapacitet, resurse i političku podršku da obavljaju te zadatke.

U kontekstu ovoga, postoji potreba da se uspostavi redovna komunikacija i formalizuje sistem razmene informacija između onih koji su odgovorni za proces reintegracije u opštinama i onih koji su odgovorni da se bave pitanjima vraćenih lica na centralnom nivou, kao što su oni u relevantnim ministarstvima. Kako prenosi misija OEBS-a na Kosovu, *'nijedna od opština nije prijavila da je unapred primila*

[134]Ibidem, p.11
[135]Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: javni sastanak u Partešu/Partesh sa vraćenim licima*, 4 jun 2013.
[136]Videti poglavlje 1, deo B
[137] Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: Intervju sa g-đom Fahrije Ternave, Direktorom odeljenja za reintegraciju vraćenih lica, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Vlada Republike Kosovo.* 19 jul 2013.

obaveštenje o dolasku vraćenih lica i zbog toga, nijedna nije bila u stanju da izvrši neophodne pripreme da izađe u susret njihovim potrebama pre njihovog povratka.'[138]

3. Neredovno prikupljanje podataka i korodinacija

Koordinacija, saradnja i razmena informacija na lokalnom nivou, kao i između centralnog i lokalnog nivoa se blisko odnose na održavanje baze podataka i prikupljanje podataka o readmisiji i repatriranim licima. Uspostavljanje redovnog prikupljanja podataka, pouzdane baze podataka i adekvatnog sistema procene podataka je neophodan korak ka ostvarivanju efektivne i pravovremene pomoći i zaštite repatriranih lica.

U tom smislu, opštinske kancelarije za zajednice i povratak su odgovorne za održavanje baze podataka koja sadrži lične podatke o svim vraćenim licima u opštini. Dakle, kancelarija je zadužena za koordinaciju ovih informacija nadležnim ministarstvima, kako bi se svakom odgovornom organu omogućilo da planira i organizuje neophodnu pomoć i aktivnosti za reintegraciju po dolasku dotičnih repatriranih lica. Istovremeno, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) je odgovorno za koordinaciju svih prikupljenih informacija, u cilju stvaranja centralne baze podataka koja sadrži informacije o svim vraćenim licima na Kosovu, koji će se koristiti i deliti interno, za potrebe reintegracije.

Ipak, rezultati pokazuju da danas ne postoji jedinstvena metodologija za prikupljanje podataka, skladištenje i slanje[139]. Dobar primer ovde je slučaj kancelarije za zajednice i povratak u Leposaviću/Leposaviq koja, u beležnici, vodi evidenciju o svim licima koja su vraćena u opštinu.[140] Osim toga, prikupljeni podaci su nedosledni u svojoj izradi statistike ili drugih vrsta obrađenih podataka koji bi mogli da podrže aktivnosti planiranja, projekte ili incijative.[141] Na primer, opštinska kancelarija za zajednice i povratak u Partešu/Partesh vodi evidenciju o svim licima koja su vraćena u opštinu u tabelama koje nisu povezane sa centralnom bazom podataka a informacije koje se u tabeli nalaze su netačne.[142]

---

[138]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine*, septembar 2011, str. 23

[139] Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: Intervju sa g-đom Fahrije Ternave, Direktorom odeljenja za reintegraciju vraćenih lica, Ministarstvo unutrašnjih poslova,Vlada Republike Kosovo, 19 jul 2013*

[140]Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine*, septembar 2011, str. 13-14

[141]Ibidem, p.14

[142] Evropski centar za pitanja manjina Kosovo, *Izveštaj o sastanku: javni sastanak u Partešu/Partesh sa vraćenim licima,4 jun* 2013.

4. Neefikasna ili kasna identifikacija prioritetnih potreba

Od trenutka kada povratnici stignu na Kosovu, opštine imaju mandat da organizuju neophodnu primarnu pomoć po dolasku u skladu sa specifičnim potrebama svakog pojedinca ili grupu vraćenih lica, koji su ocenjeni kroz baze podataka koje opštine treba da stvore, održavaju i koordiniraju. Pored toga, opštine moraju da ocenjuju dugoročne potrebe vraćenih lica u cilju izrade adekvatnih aktivnosti i projekata kako bi se omogućilo efikasno sprovođenje politike i revidirane strategije.[143]

Primena sveobuhvatne ocene potreba je važan korak za efikasno sprovođenje politike. Međutim, trenutno nijedna opština nije sprovela nikakvu zvaničnu procenu ili izradila program, strategiju ili aktivnost planiranu za sprovođenje mera okvirne politike na opštinskom nivou. Sve postojeće aktivnosti ove vrste su uglavnom rađene sporadično ili ad hoc.[144] U tom kontekstu, takođe je važno istaći da u slučaju prislinog vraćanja, podaci nisu dostupni pa su samim tim ocena potreba i pružanje naknadne pomoći nisu adekvatno omogućeni.

5. Malobrojne inicijative za pomoć

Revidirana strategija i akcioni plan utvrđuju da onda kada su opštine sprovele zadatak procene, nadležni organi moraju da preduzmu konkretne mere u cilju da prime k znanju potrebe vraćenih lica i izazove kroz relevantne oblasti upisa u matične knjige, obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i smeštaj, koje će se finansirati sa centralnog nivoa iz sredstava izdvojenih za reintegraciju. Međutim, do danas, opštine su uradile vrlo malo na sprovođenju inicijativa u vezi sa tim.

5.1. Upis u matične knjige

Opštine su odgovorne za preduzimanje koraka da se vraćenim licima olakša upis u matične knjige i izdavanje dokumenata i sertifikata. Ovo bi uključivalo aktivnosti kao što su pružanje smernica o postupku upisa u matične knjige putem ličnih saveta, distribuiranje postera i letaka ili saradnju sa drugim organizacijama i akterima koji se bave sličnim pitanjima vraćenih lica. Uprkos tome što su neke opštine razradile inicijative vezane za to, u mnogim slučajevima, pomoć nije usmerena na posebne potrebe vraćenih lica. U nedostatku dokumentacije, vraćene osobe su sprečene da se vrate i/ili ponovo povrate

[143] *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010, str.7

[144] Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) – Misija na Kosovu, *Ocenjivanje napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine*, septembar 2011, str. 14

svoje domove, a onemogućen je pristup osnovnim pravima, uključujući zapošljavanje, socijalnu pomoć, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje[145].

Zbog toga su upis u matične knjige i izdavanje dokumenata jedan od glavnih problema za vraćena lica a konkretnije za ona vraćena lica koja su, takođe, i članovi manjinske zajednice.

5.2. Obrazovanje

Revidirana strategija i prateći akcioni plan predviđaju mere planirane da olakšaju reintegraciju vraćene dece u obrazovni sistem Kosova. U tom smislu, vraćenom decom se obično bavi na ad hoc osnovi, od slučaja do slučaja i u većini opština ne postoje programi ili mere namenjene zadovoljavanju njihovih specifičnih potreba za reintegraciju, kao što je jezička podrška, ili dodatni časovi i časovi na kojima se rade domaći zadaci. Zbog toga je stopa odustajanja i segregacije među vraćenom decom izuzetno visoka[146]. Ipak, kao posledica nedostatka tačnih podataka o broju povratnika i vraćene dece[147] i nedostatka praćenja između OKZP i ODO integracije vraćene dece u škole, nema dovoljno podataka da se ustanovi stanje ove situacije.

5.3. Zdravstvo

Revidirana strategija i prateći akcioni plan predviđaju mere planirane da pomognu vraćenim licima prijemu od strane medicinskih timova na aerodromu[148] i da vraćenim licima omoguće pristup sistemu zdravstvene zaštite. Generalno, opštine su uradile kampanje promocije zdravstvene zaštite ili posete na terenu ciljajući stanovništvo opštine i/ili manjinske zajednice. Međutim, postoji nedostatak zdravstvenih inicijativa usmerenih ka vraćenim licima a njihove specifične potrebe imaju tendenciju da se rešavaju ad hoc. U skladu sa tim, nisu primenjeni minimalni standardi zdravstvene zaštite.[149]

5.4. Zapošljavanje i socijalna zaštita

Jedan od glavnih ciljeva revidirane strategije je da postigne reintegraciju repatriranih lica, u društveno-ekonomskom smislu, olakšavanjem pristupa mogućnostima zapošljavanja, pristupačnosti postojećim socijalnim uslugama i podrškom razvoju delatnosti. Međutim, kao i u drugim relevantnim oblastima, mada bi se mogla pružiti neka pomoć u prihodima u kratkom vremenskom periodu, nikakva akcija nije

[145]Amnesty International (AI), *Nigde nisu dobrodošli: zaustviti prisilno vraćanje Roma na Kosovo*, 2010, str.27
[146]Ibidem, str.30
[147]Evropski centar za pitanja manjina, *Priručnik za opštine: poboljšavanje pružanja obrazovanja zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana: dobre prakse i preporuke, oktobar 2012, str. 46*
[148]*Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica,*maj 2010, str.7
[149]Amnesty International (AI), *Nigde nisu dobrodošli: zaustviti prisilno vraćanje Roma na Kosovo*, 2010, str.35

razrađena na opštinskom nivou kako bi se osigurale dugoročno održive mogućnosti zapošljavanja. Kao takva, vraćena lica i njihove posebne potrebe se ne rešavaju. U tom smislu, samo nevladine organizacije i međunarodne organizacije poput UNDP[150] razvili su neke projekte za ostvarivanje prihoda kako bi u ovoj oblasti obezbedili održiv fokus/pristup.

5.5. Smeštaj

Mnoga vraćena lica, iz svih etničkih grupa, ili su nalazila da je teško ili nemoguće da se vrate u svoje prvobitne domove. Odnosno, smeštaj za vraćena lica ostaje jedna od glavnih prepreka u procesu njihove reintegracije. Što se tiče javnog informativnog skupa u organizaciji ECMI Kosovo u Partešu/Partesh, stambena pitanja, a posebno u vezi sa dokumentacijom i imovinska pitanja, činila su, tokom sastanka, većinu izražene zabrinutosti tokom sastanka.[151] Osim toga, ovo se pitanje zanemaruje u revidiranoj strategiji i akcionom planu. Iako su neke opštine pokušale da pronađu privremena rešenja za stambene izazove sa kojima se suočavaju vraćena lica sa skloništima, smeštajem kod rođaka, ili u kampovima za raseljena lica, nisu obezbeđena trajna rešenja. Štaviše, uprkos Zakonu o finansiranju specijalnih stambenih programa,[152] fondu za rekostrukciju kuća[153] i shemi kojom upravlja Kosovska agencija za imovinu,[154] opštine nisu učinile doslednu i redovnu upotrebu ovog okvira da pomognu vraćenim licima. U tom kontekstu, izuzetno je važno napomenuti da ukoliko se vraćenim licima ne garantuje pravo na stanovanje, oni rizikuju da postanu trajno interno raseljena lica.

[150] Projekat reintegracije održivim zapošljavanjem kojim koordinira Program Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP), u partnerstvu sa Ministarstvom za rad i socijalnu pomoć (MRSP) i Ministarstvom unutrašnjih poslova (MUP), mart 2012. Dostupno na: http://www.ks.undp.org/content/kosovo/en/home/presscenter/articles/2012/03/07/almp-s-sustainable-employment-reintegration-of-repatriated-citizens-project.html (consulted on 26 July 2013)

[151] Evropski centar za pitanja manjina, Kosovo, *Izveštaj sa sastanka: Javni sastanak u Partešu/Partesh sa vraćenim licima, 4 jun* 2013.

[152] *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica,* maj 2010, str.29

[153] Ibidem

[154] *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica,* maj 2010, str. 31

Zaključci

Regulatorni okvir koji reguliše repatrijaciju je dugo bio nestabilan. Ipak se očekuje da se novi instrumenti primene na ozbiljan način kako bi osigurao efikasniji proces i bolji uticaj na korisnike. Ograničeni kapaciteti vlasti takođe su uticali na primenu. Na primer, nijedna opština, do sada, nije sprovela formalnu ocenu ili izradila bilo kakav program, strategiju ili aktivnost namenjenu sprovođenju mera političkog okvira na opštinskom nivou. Ovo je, umnogome, rezultat nejasnog **pripisivanja odgovornosti** između centralnih i lokalnih vlasti. Još jedan faktor koji ometa okvir je da mnogi imaju prilično velika očekivanja pred vraćanja, što ih čini razočaranima standardima sa kojima se susreću nakon povratka. Da bi se ovo poboljšalo, neophodno je **obezbediti smernice i instrukcije na svim nivoima** u cilju postizanja boljeg poznavanje sadržaja okvira, među institucijama, tako da one budu u stanju da šire tačne informacije. To će, na kraju, poboljšati raspoloživu pomoć i podići svest među onima koji pristupaju sistemu. Štaviše, to će učiniti usluge i procedure pristupačnijima i razumljivijima svima.

Trenutno, **ne postoji veza između MUP-a, koji je zadužen za repatrijaciju i drugih sistema kao što je MZP, koje je zaduženo za povratke**. Komunikacijom će moći da razmenjuju koncepte dobrih praksi, povećaju znanje i delotvornost. Osim toga, povećana **transparentnost** i razmena informacija **između lokalnih i centralnih nivoa** je imperativ za promovisanje efikasnosti. Nekoliko ključnih pitanja ostaje briga za vraćena lica. Na primer, **upis u matične knjige** i izdavanje dokumenata mogu da budu problematični za vraćena lica. Pored toga, stopa **napuštanja škole** i segregacija među vraćenom decom je izuzetno visoka i pokazuje važnu potrebu za povišenom svesti u vezi sa tim.

Preporučuje se da vlada razvija projekte za ostvarivanje prihoda kako bi favorizovala održivu reintegraciju u nadi da će se poboljšati proces repatrijacije i povećala efikasnost. Kroz veću transparentnost, saradnju i svest, proces repatrijacije može postati efikasniji.

Bibliografija

Izveštaji

Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR)–kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra 2012*.

Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR)–kancelarija šefa misije Priština (Kosovo), *Statistički pregled: ažurirano krajem septembra* 2010, 2010.

Međunarodna organizacija za migracije -International Organisation of Migration (IOM), *Zakon o međunarodnim migracijama: rečnik termina o migracijama*, 2004.

Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *veliki rečnik termina*, 2006.

Centar dokumentacije o izbeglicama -Refugee Documentation Centre, Irska, *Kosovo: Tretman onih koji se vraćaju na Kosovu poslegodina u drugim zemljama,* 2011.

Evropski centar za pitanja manjina _ European Centre for Minority Issues Kosovo (ECMI), *izveštaj o sastanku: radna grupa o Romima, Aškalijama i Egipćanima. Proces repatrijacije i kristalno susedstvo*, 30.april 2013.

Savet Bezbednosti Ujedinjenih Nacija- United Nations Security Council (UNSC), *Izveštaj Generalnog sekretara o Misiji privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu*, avgust 2012.

Human Rights Watch, *svetski izveštaj 2013: Kosovo,* januar 2013.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS)-Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – Misija na Kosovu, *brošura za opštinske zvaničnike o prijemu i reintegraciji vraćenih lica, d*ecembar 2010.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) - Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – Misija na Kosovu, *Ocena procesa dobrovoljnog povratka na Kosovo*, oktobar 2012.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) - Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – Misija na Kosovu, *Ocena napretka u sprovođenju političkog okvira za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine, s*eptembar 2011.

Amnesty International (AI), Nigde nisu dobrodošli /*Not Welcome Anywhere: zaustavite prisilno vraćanje Roma na Kosovo,* 2010.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS)- Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE), odeljenje za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice - misija na Kosovu, *osam godina posle povratka manjina i smeštaj i restitucija imovine na Kosovu, jun* 2007.

Odeljenje za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS)-Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) – Misija na Kosovu, *Planiranje i sprovođenje opštinske strategije za povratak u kosovskim opštinama, a*pril – maj 2007.

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) - Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE), odeljenje za ljudska prava, decentralizaciju i zajednice – Misija na Kosovu, *sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica u kosovske opštine, n*ovembar 2009.

Visoki komesarijat Ujedinjenih Nacija za izbeglice (UNHCR), *Priručnik za aktivnosti repatrijacije i reintegracije, maj* 2004.

Human Rights Watch (HRW), *Prava raseljenih: prisilno vraćanje Roma, Aškalija i Egipćana iz zapadne Evrope na Kosovo,* 2010.

Misija privremene uprave Ujedninjenih Nacija na Kosovu (UNMIK), *Politički dokument o vraćanju kosovskih Albanaca*, oktobar 2000.

Instrumenti

Vlada Republike Kosovo, Strategija za zajednice i povratak 2009–2013.

Vlada Republike Kosovo, *Akcioni plan: Sprovođenje strategije za reintegraciju vraćenih lica,* oktobar 2010.

Vlada Republike Kosovo, *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica, maj* 2010.

Vlada Republike Kosovo*, Pravilnik br. 02/2010 za opštinske kancelarije za zajednice i povratak,* februar 2010.

Vlada Republike Kosovo–međuministarska radna grupa, *zadaci opštinskih kancelarija za zajednice i povratak* april 2011.

Vlada Republike Kosovo*, Pravilnik br. 10/2012 o upravljanju programom, nadležni organi, procedure i kriterijumi za davanja za reintegraciju vraćenih lica, oktobar* 2012.

Vlada Republike Kosovo, vladin pravilnik br*. 02/2010 za opštinske kancelarije za zajednice i povratak, avgust* 2010.

ECMI Kosovo

Evropski centar za pitanja manjina Kosovo (ECMI), *izveštaj o sastanku: javni sastanci u Partešu/Partesh sa vraćenim licima* , 4 jun 2013.

Evropski centar za pitanja manjina Kosovo (ECMI), *izveštaj o sastanku: razgovor sa g-đom Fahrije Ternava, direktorom odeljenja za reintegraciju vraćenih lica, Ministarstvo za unutrašnje poslove,Vlada Republike Kosovo,* 19 jul 2013.

Evropski centar za pitanja manjina Kosovo (ECMI), *priručnik za opštine: poboljšavanje pružanja obrazovanja zajednicama Roma, Aškalija i Egipćana: dobre prakse i preporuke*, oktobar 2012.

Internet strane

Mandat misije privremene uprave UN na Kosovu (UNMIK), dostupno na: http://www.unmikonline.org/Pages/about.aspx (konsultovano 26 jula 2013)

Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR), Kosovo Crisis Update 1999-2000, dostupno na: http://www.unhcr.org/3ae6b80f2c.html (konsultovano 26 jula 2013)

Projekat reintegracije za održivo zapošljavanje kojim koordinira Program Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP), u partnerstvu sa Ministarstvom za rad i socijalnu zaštitu (MRSZ) i Ministarstvom za unutrašnje poslove (MUP), mart 2012. Dostupno na : http://www.ks.undp.org/content/kosovo/en/home/presscenter/articles/2012/03/07/almp-s-sustainable-employment-reintegration-of-repatriated-citizens-project.html (konsultovano 26 jula 2013)

Aneks – Pravni Okvir i Međunarodni Instrumenti [155]

1. Referentna dokumenta Republike Kosovo u oblasti reintegracije; Republika Kosovo ima širok pravni osnov u kojem bi se kao glavno zakonodavstvo moglo istaći ali se i ne ograničavati samo na

Ustav Republike Kosovo;

Zakon o državljanstvu;

Zakon o azilu (br. 03/L-066),

Zaon o strancima (br. 03/L-126);

Zakon o zapošljavanju stranaca;

Zakon o matičnim knjigama;

Zakon o prebivalištu i boravištu;

Zakon o ličnom imenu;

Nacrt zakona o zaštiti ličnih podataka;

Zakon o ličnim kartama;

Zakon o putnim dokumentima;

Zakon o azilu;

Zakon o imovini;

Zakon o matičnim knjigama;

Zakon o osnivanju registra za prava na imovinu;

Zakon o izmenama Uredbe UNMIK-a br. 2006/50 o rešavanju zahteva koji se odnose na privatnu nepokretnu imovinu, uključujući poljoprivrednu imovinu i poslovne objekte;

Zakon o popisu stanovništva i domaćinstava na Kosovu;

Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvu;

Zakon o hitnim medicinskim uslugama;

Zakon o privatnoj praksi u zdravstvu;

Zakon o osnovnim penzijama;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona br.2003/15 o shemi socijalne pomoći na Kosovu;

Nacrt zakona o radu;

Zakon o statusu i pravima porodica mučenika, invalida, veterana i pripadnika OVK i porodica civilnih žrtava rata;

Krivični zakon Kosova;

Zakon o krivičnom postupku;

Zakon o invalidskim penzijama;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvu;

Zakon o porodici;

[155] *Revidirana strategija za reintegraciju vraćenih lica , maj* 2010, Aneks 1

Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama;

Zakon o predškolskom obrazovanju;

Zakon o javnom zdravlju;

Zakon o kosovskoj dijaspori;

Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju;

Zakon o školskoj inspekciji na Kosovu;

Zakon o obrazovanju u opštinama u Republici Kosovo;

Zakon o stručnom obrazovanju i osposobljavanju;

Administrativno uputstvo br. 11/2004 o radu i kriterijumima za smeštaj stanovnika u domove za stara lica i lica bez porodične nege;

Administrativno uputstvo br. 12/2004 o radu i smeštaju stanovnika u specijalnu ustanovu u Štimlju/Shtime,

Nacionalna strategija o migracijama;

Nacionalna strategija za borbu protiv trgovine ljudima;

Kosovska strategija za zdravstvo;

Strategija o zaštiti od incidenata u školama.

2. Međunarodne konvencije primenjive u Republici Kosovo koje se tiču zaštite reintegrisanih lica su:

1. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;
2. Ženevska Konvencija za zaštitu izbeglica, 1951, i Protokol, 1967
3. Njujorška/New York Konvencija o apatridima;
4. Konvencija UN o iskorenjivanju svih oblika diskriminacije žena;
5. Konvencija UN protiv mučenja i drugog surovog, nehumanog i ponižavajućeg tretmata ili kažnjavanja, 1984;
6. Evropska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni Protokoli;
7. Konvencija UN o pravima deteta;
8. Međunarodna Konvencija o građanskim i političkim pravima i njeni Protokoli.